

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ما بي خيال حرمت ملازمي شويم
هرگز جدا ز دامن حيدر نمي شويم

لَعْنَةُ اللَّهِ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ غَفُورٌ
كَرِيمٌ
عَلَىٰ مَن كَانَ
يَاكُفُرُ
بِآيَاتِ اللَّهِ
وَالرَّسُولِ
يَوْمَ يُدْعَىٰ
الَّذِينَ كَفَرُوا
لِلْعَذَابِ
الَّذِي
كَانُوا
يَعْتَدُونَ

هفته پژوهش گرامی باد

عنصر تحقیق و پژوهش در همه جا به صورت یک
اصل در مجموعه کارها باید مورد توجه قرار گیرد.

مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

میزگرد علمی - پژوهشی

موضوع

آسیب های پژوهش و راهکارهای ارتقاء پژوهش در حوزه های علمیه

مقام معظم رهبری (مدظله
العالی)

حوزه ی علمیه، یک کارخانه ی عظیم انسانی است که باید دایم تولید کند. حوزه باید کتاب، آدم، عالم، متدین، فکر و حرف تازه تولید کند. حرف تازه که تمام نشده است. ما خودمان همیشه با همدیگر که حرف میزنیم، میگوییم هر وقت به قرآن مراجعه میکنیم، چیز جدیدی پیدا میکنیم.

حوزه های علمیه به معنای حقیقی کلمه، پشتیبان و همراه نظام اسلامی هستند و پیوسته باید به تولید کتاب، مبلغ، مدرس، محقق، سیاستمدار و به طور کلی تربیت انسانهای صالح و عالم و رفع نیازهای فکری و دینی مردم بپردازند.

حوزه ی علمیه، مرکز علم و تحقیق

حوزه ی علمیه، اصولاً مرکز علم و تحقیق بوده است. اگر علم برای علم، و علم بدون قصد مزد، مصداقی در کشور ما داشته باشد، از قدیم در حوزه های علمیه بوده است.

چه آسیب‌های در امر پژوهش وجود دارد؟

شناخت ضرورت و اهمیت پژوهش و پذیرفتن آن

۱

دلایل عدم علاقه به پژوهش

۲

راهکارهای رفع موانع

۳

شناخت ضرورت و اهمیت پژوهش در آیات

آیات قرآنی که دلالت بر ضرورت و اهمیت تحقیق و شناخت می‌نماید. بر اساس نحوه دلالتشان به چند دست تقسیم می‌شوند: **تشویق به فراگیری**؛ مانند آیه ۹ سوره زمر «أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ» [آیا چنین کسی بهتر است] یا آن کسی که او در طول شب در سجده و قیام اطاعت [خدا] می‌کند [و] از آخرت می‌ترسد و رحمت پروردگارش را امید دارد بگو آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند تنها خردمندانند که پند پذیرند.»

توبیخ کاهلان؛ مانند آیه ۱۸۵ سوره اعراف که می‌فرماید: «أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا بَرِّمَلَكُوتِ آسْمَانِهَا وَزَمِينِ نَظَرَ نَمِيْ افكُنِيْد» (اعراف، ۱۸۵). تعظیم عالمان، مانند آیه ۲۸ سوره فاطر «يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ؛ از میان بندگان خدا، تنها دانشمندان از او می‌ترسند». یا: «يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ؛ خداوند کسانی را که ایمان آورده‌اند و کسانی را که علم به آنان داده شده درجات عظیمی می‌بخشد.» (مجادله، ۱۱)

عدم تقلید: مانند آیه ۳ سوره حج «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ؛ گروهی از مردم، بدون هیچ علم و دانشی به مجادله درباره خدا بر می خیزند؛ و از هر شیطان سرکشی پیروی می کنند». تکریم علم، مثل آیه ۹۹ سوره حجر: «وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ؛ خداوند را عبادت نما تا به یقین نائل گردی.» و نیز آیه ۱۲ سوره طلاق: «اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَلِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ خداوند همان کسی است که هفت آسمان را آفرید و غیره تا بدانید خداوند بر هر چیز تواناست.»

از آنچه گذشت دانسته می شود، از نظر قرآن کریم انسان در جمیع شئون و ارتباطات خود، موظف است بر اساس تحقیق و پژوهش راه را طی کند.

۱- برترین کردار:

امام علی علیه السلام: لَاعْمَلُ كَالْتَحْقِيقِ؛ هیچ کرداری مانند پژوهش نیست. (غررالحکم و دررالکلم، ح ۱۴۰۸۳).

۲- پژوهش پشتوانه علم

فَانظُرْ إِلَى الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ، وَالنَّبَاتِ وَالشَّجَرِ، وَالْمَاءِ وَالْحَجَرِ، وَاخْتِلَافِ هَذَا اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَتَفَجُّرِ هَذِهِ الْبَحَارِ، وَكَثْرَةِ هَذِهِ الْجِبَالِ، وَطُولِ هَذِهِ الْقَالَالِ. وَتَفَرَّقِ هَذِهِ اللُّغَاتِ، وَاللَّسُنِ الْمُمْتَخَلَفَاتِ. فَالْوَيْلُ لِمَنْ أَنْكَرَ الْمُقَدَّرَ، وَجَحَدَ الْمُدَبِّرَ! زَعَمُوا أَنَّهُمْ كَالنَّبَاتِ مَا لَهُمْ زَارِعٌ، وَلَا لِاخْتِلَافِ صُورِهِمْ صَانِعٌ؛ وَلَمْ يَلْجِئُوا إِلَى حُجَّةٍ فِيهَا ادَّعَوْا، وَلَا تَحْقِيقٍ لِمَا أُوْعُوا. وَهَلْ يَكُونُ بِنَاءٌ مِنْ غَيْرِ بَانٍ، أَوْ جِنَايَةٌ مِنْ غَيْرِ جَانٍ!:

خورشید و ماه و گیاه و درخت و آب و سنگ را بادقت بنگر، و نیز آمد و شد شب و روز را و درهم خروشیدن دریاها و انبوهی کوهها و بلندای قله ها را و نیز کثرت واژگان و گوناگونی زبانها را در نظر آر. با این همه، وای بر آنان که تقدیر گر آفرینش را انکار می کنند و مدبر نظام هستی را نادیده می گیرند. اینان می پندارند چون علفهای هرز، کشاورزی ندارند و چهره های گونه گون آنان را نگارگری نیست، بی آنکه برای پندار خود به دلیل و برهانی تکیه کنند و برای جنجال بیهوده شان پشتوانه تحقیق و پژوهشی داشته باشند.

نهج البلاغه، خطبه ۱۸۵

تحقیق و پژوهش در کلام رهبری

من به همه ی جوانان و همه ی کسانی که در راه علم حرکت می کنند، موکدا توصیه می کنم که رشته ی علم و تحقیق و نوآوری در دانش و زنده کردن روح ابتکار و خلاقیت و آفرینش درونی و حقیقی خود را رها نکنند. فعالیت و ابتکار و نوآوری و خلاقیت، اساس پیشرفت انسان و زندگی انسانی است. دست نشانده های دستگاه های قدرت در گذشته در کشور ما و امروز در بسیاری از کشورهای وابسته ی این منطقه، سعی می کنند تقلید را جایگزین فعالیت و ابتکار کنند. دولتمردان، مسئولان کشور، مدیران عالی رتبه و اقشار مختلف در هر بخشی از بخش ها، در صورتی که کار را با جدیت دنبال کنند و ابتکار و نوآوری در آن به کار بزنند و دانش را در آن به کار بگیرند، رحمت خدا شامل حال آنها خواهد شد.

آسیب های پژوهش

آسیب های روان شناختی:

۱. ترس از ابراز عقیده و نظریه پردازی
پژوهشگر باید شجاعت ابراز عقیده و نظریه پردازی مستدل را داشته، و دارای اعتماد به نفس قوی باشد تا بتواند گامی در علم به پیش نهد.
گاهی عوامل درونی، مثل سستی اراده یا عدم اعتماد به نفس و ترس از شکست موجب می شود که پژوهشگر نظریه خود را اعلام نکند، این آسیب، مانع جدی در راه پیشرفت و تولید علم است.
۲. روحیه سطحی نگری در تحقیق
پژوهش با ژرف نگری رشد می یابد و بالنده می شود. برخی از پژوهشگران روحیه ای تسامحی و سطحی نگر دارند. این روحیه به پیشرفت علوم، ضربه ای غیر قابل جبران وارد می کند.
۳. ضعف روحیه نقدپذیری و نقادی
پژوهشگر باید روحیه ای نقادانه داشته باشد و بر هر دلیل و مسئله ای علامت سؤال بگذارد تا بتواند مشکلات را بشناسد و آنها را حل کند. به همان اندازه نیز لازم است پژوهشگر، نقدپذیر باشد؛ یعنی دلایل منطقی و اشکالات مخالفان خود را با شرح صدر مورد بررسی قرار دهد و اگر صحیح است، بپذیرد. برخی از پژوهشگران دارای این دو روحیه نیستند؛ از رشد خود و جامعه علمی جلوگیری می کنند.

آسیب های روش شناختی

هر پژوهشگر و نویسنده، نیازمند روش تحقیق است، بلکه نیازمند بازآموزی و نوسازی روش تحقیق خود در طول زمان است. برخی از پژوهشگران از این نیاز اساسی غافل می شوند. عدم آشنایی با روش وساختار پژوهش، روش های جدید جمع آوری مطالب، عدم آموزش و مهارت لازم در آنان است چرا که وقتی در یک طلبه دانش و مهارت لازم در امر پژوهش وجود نداشته باشد، به طور طبیعی تمایل چندانی برای انجام آن شکل نخواهد گرفت. پژوهش محور نبودن تحصیل در مقاطع تحصیلی حوزه است و آنچه در این مقاطع جریان دارد صورتی بی روح از پژوهش است.

نبودن نشاط علمی در طلاب و اساتید به خاطر حجم زیاد دروس و نداشتن فرصت کافی برای پرداختن به پژوهش دشوار بودن دسترسی به اساتید مجرب در امر تحقیق

راهکارها

۱. تصمیم‌گیری همراه با نیت خالصانه و توکل بر خدا

۲. تعیین هدف و برنامه ریزی برای رسیدن به هدف

۳. دقت طلاب در مطالب و نوشتن متناسب با توانایی خودشان

۴. تشویق طلاب به مطالعه مقالات دیگران و شرکت در جشنواره‌ها و همایش‌ها

۵. استفاده از اساتید روش‌تدریس پژوهشگر و خلاق

استاد، اثربخش‌ترین راهنما برای طلاب است و اوست که در حقیقت، تبیین‌گر آینده پژوهش در حوزه‌های علمیه به شمار می‌رود؛ به شرط آن که وی نیز راه یافته و پژوهشگر باشد و مسیر را خوب بشناسد؛ بدان معنا که هم روشمند و هم تجربه‌اندوخته باشد، ضمن آن که داری اخلاق حسنه، صبور و بردبار نیز باشد.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ